

30
Л. Шевченко

Ц А Р І
С А У Л
ЮРОДИВИЙ
МОЛИТВИ

30a

1138

~~Книгозби
Губсоюзу
Бібліотека
Губсоюзу~~

30a

1138

4736

19

20.а
1138

Видавниче товариство
КРИЖЦЯ
у Києві
№ 31.

К и т о

Друкарня «ГЕРОЛЬД» Кулярівська, 3

1917

НАУКОВА БІБЛІОТЕКА ОНУ ІМ. ПАРКОВА

Ц А Р І

Старенька сестро Аполлона! *)
Як-би ви часом, хоч на час,
Придбали таки до нас,
Та, як бувало во дні они,
Возвисили б свій божий глас
До оди пишної-чепурної,
Та й заходилися б обоє
Царів, або що, воспівать!
Бо як по правлі вам сгазать,
То дуже вже й міні самому
Обридли тії мужики,
Та паничі, та покритки:
Хотілося б зігнать оскою
На коронованих главах,
На тих помазаниках божих:
Так що-ж? Не втну! А як поможеш
Та як покажеш, як тих птах
Скубують і патрають, то може
І ми б подержали в руках
Свято помазану чуприну.
Покиньте ж свій святий Парнас **)
Придбайте хоч на годину,
Та хоч старенький божий глас
Возвисьте, дядино! Та ладом,
Та добрим силадом, хоч на час,
Хоч на годиночку у нас
Ту короновану громаду
Покажем спереду і ззаду

*) Аполлон—у давніх Греків вважався за бога сонця та опікуєа всякі умірости. У Аполлона було ніби-то дев'ять сестер—Муз. Одна з тих Муз була богинею поетів.

**) Парнас—гора, де ніби-то дробував Аполлон з Музами.

К.

Незрячим людям. В добрий час
Заходимось, моя порадо!

I.

Не видно нікого в Ієрусалимі;
Врата на запорі, неаче чума
В Давидовім граді, Господом хранимим,
Засіла на стогнах. Ні, чуми нема!
А гірша, лихая та люта година
Покрила Ізраїль: царева війна!
Цареві князі, і всі сили,
І отроки, і весь народ,
Замкнувши в городі ківот,
У поле вийшли худосилі,
У полі бились, сиротили
Маленьких діточок своїх;
А в городі младиї вдови
В своїх світлицях, чорноброві,
Запершись плачуть, на малих
Дітей взираючи. І пророка
Свого неситого царя,
Кленуть Давида сподаря.
А він собі, узявшись в боки,
По кровлі кедрових палат
В червлевій ризі похожає
Та, мов котюга, позирає
На сало, на зелений сад
Сусіди Гурія. А в салі,
В своїм веселім вертограді,
Вирсавія купалася,
Мов у річ Єва,
Подружжє Гурієве,
Рабиня царева;
Купалася собі з Богом,
Поно біле мила,

І царя свого святого
У дурні пошила...

На дворі вже смерило, і тьмоюповитий
Дримає, сумує Ієрусалим.
В кедрових палатах, мов несамовитий,
Давид похожає, і о царь неситий!—
Сам собі говорить: „Я. . Ми повелим!..
Я царь над божим народом,
І сам я—Бог в мойї землі,
Я—всє!“

А трохи згодом
Раби вечерю принесли
І ківву доброго сікєру.
І царь сказав, щоб на вечерю
Раби рабиню привели,
Таки Вирсавію. . Нівроку—
До божого царя-пророка
Сама Вирсавія „приспї“
І повечеряла, й сікєру
З пророком випила, й пішла
Спочити трохи по вечері
З своїм царем. І Гурій спав;
Йому, сердешному, й не снилось
Що дома нищечком робилось,
Що з дому царь йсію украв
Не золото, не сєребро,
А лєчшеє його добро,
Його Вирсавію украв,
А щоб не знав він тїї шкоди,
То царь убив його, та й годї!..
А потім царь перед народом
Заплакав трохи, одурив
Псалмом старого Анафана *)

*) Анафан [Нафан]—був пророк за часів
царя Давида

І знов веселий, знову п'яний
Коло рабині заходивсья

Отак святі царі живуть!

А як же прості? Я не знаю,
І раю *) вам цього не знать,
Та ні у кого не питає,
Щоб не завадило, буває...

II.

Давид, святий пророк і царь,

Не дуже був благочестивий

Була дочка в його Фамарь

І син Амон. І це не диво;

Бувають діти і в святих,

Та не такі, як у простих,

А ось які:

Амон шасливий

Вродливий, первенець його,

Лежить, нездужає, ногось

Давид стинає, та ридає,

Багрянну ризу роздирає,

І силпе попіл на главу

„Без тебе я не поживу

І дня, єдиного, мій сину,

Моя найкращая дитино!

Без тебе сонця не узрю,

Без тебе я умру, умру!“

І йде ридаючи до сина,

Аж тюпає, немов б'жить.

А той бугай собі здоровий,

У храмині своїй кедровій

Лежить, — аж стогне, та лежить:

Кепкує з дурня; аж голосить

*) То-б-то раду.

Аж плаче, бідний, батька просить,

Щоб та Фамарь сестра прийшла;

„Драгий мій отче і мій царю!“

Вели сестрі моїй Фамарі,

Щоб коржика мій спекла, мій!

Та щоб сама і принесла!

То я, вкусив його, возстану!

З одра недуга...“

В-ранці рано

Фамарь спекла і принесла

Опрісок братові Загруку

Амон бере її, веде

У темну храниву, кладе

Сестру на ліжку, ломле руки

Сестра, ридає, і рвучись

Кричить до брата: „Схаменись!

Амоне, брате мій злукавий!

Єдиний брате мій! Я бо —

Сестра єдина твоя!“

Де дінусь я? де дину славу!

І гріх і стид? Тебе самого віне!

І Бог і люди прокленуті!

Не помогло, таки нічого!

Отак царевич живуть,

Пустуючи на світі.

Дивітесь, людські діти!..

III.

І поживе Давид на світі

Не малі літа,

Одрях старий, і покривали

Многими ризами його,

А все-таки не нагрівали

Котюгу блудного сього.

От отроки й доміркувались

Як нагрівать царя свого
(Натуру вовчу добре знали),
Та, щоб нагрить його, взяли,
Царевен паче красотою,
Дівчат старому навели—
Да гріють кровью молодого
Свого царя! І розійшлись,
Замкнувши двері за собою...

Облизавсь старий котюга
І розпустив слини,
І пазурі простягає
До самантянини,
Бо була собі на лихо
Найкраша між ними,
Між дівчатами, — мов крин тої
Сельний при долині
Між цвітами. Ото ж вона

І гріла собою
Царя свого, а дівчата
Грались між собою
Голісінькі. Як там вона
Грїла, я не знаю;
Знаю тільки, що царь грівся
І... і „не позна ю“.

IV.

По двору тихо помагає
Старий веселий Рогволод. *)
Дружина, отроки, народ
Кругом його во златі сяють.
У князя свято, виглядають
Із Литви князя-жениха
За рушниками до Рогніди.

*) Рогволод був князь Полський за часів
князя Володимира Святого

Перед богами Лель і Ладо *)
Огонь Рогніда розвела,
Драгим елеем полила
І сипала в огнище лядов;
Мов ті Валькирії **), круг неї
Танцюють, граються дівчата
І приспівують,

„Гоя, гоя, гоя!
Нови покої
Нумо лиш квітчати,
Гостей сподіватись!“

За Полоцком, неначе хмара,
Чорніє курява. Біжать
І отроки й старі бояри
Із Литви князя зустрічать;
Сама Рогніда з Рогволодом
Пішла з дівчатами, з народом.

Не із Литви йде князь сподіваний
Ще не знаємий, давно жаданий,
А із Київа, туром-буйволом
Іде вепришем за Рогнідою
Володимир князь со Киянами.

Прийшли і город обступили
Кругом і город запалили.
Владимир князь перед народом
Убив старого Рогволода,
„Потя“ народ, княжну „поя“,
„От'їде в волості своя!“
„От'їде з шумом; і растлю,

*) Наші прабабки, поки не були ще хрі-
стіяне, вважали Ладо за богиню любови і щастя
в подружжі, Лель немов би-то був її син

**] Північні німецькі народи в'рили, що
були такі богині війни; прозивали їх Валькирії

Тую Рогніду молодую,
І прожене ю, і княжна
Влукає по світу одна,
Нічого з ворогом не вдіє..
Так отаки-го святі
Оті царі!

V.

Бодай кати їх постинали
Отих царів, катів людських!
Морока з ними, щоб ви знали
Мов дурень ходиш кругом їх —
Не знаєш, на яку й ступити!
Так що ж міні тепер робити
З цими поганцями! Скажи
Найкраша сестро Аполлона!
Навчи, голубко! Поможі
Полазить трохи коло трона!
Намистечко, як зароблю,
Тобі к Великодню куплю.
Пострижемося ж у лакеї
Та ревностно, в новій ліврєй,
Заходимось царів любити.
Шкода і олов тупить
Бо де нема святої волі,
Не буде там добра ніколи.
На що-ж себе таки дурить?
Ходимо в селища: там люди!
А там, де люди — добре буде,
Там будем жити, людей любити,
Святого Господа хвалити!

С А У Л.

В непробудилому Китаї,
В Єгипті темному, у нас,

І по-над Індом і Єфратом
Свої ягнята і телята
На полі вольнім вольно пас
Чабан, було, в своїю раю,
І гадки-гадоньки не має:
Пасе, і доїть, і стриже
Свою худобу та співає.
Аж ось — дикий царя несе
З законами, з мечем, з катями,
З князями, темними рабами.
В-ночі підкрались, зайняли
Отари з поля, а пасуших,
І шатра їх, убогі куші,
І все добро, дітей малих,
Сестру, жену, і все — взяли,
І все ростлили, осквернили,
І осквернених, худосилих,
Убогих серцем, завдали
В роботу каторгу. Минали
За днями дні. Раби мовчали,
Царі лупилися, росли,
І Вавилони мурували.
А маги, бонзи і жерці
(Неначе наш пан отці)
В храмах, в пагодах годувались,
Мов кабани царям на сало
Та на ковбаси. І царі
Самі собі побудували
Храми, кумирні, олтари.
Раби німі поклонялись.

Жидам сердешним заздро стало,
Що й невеличкого царя
І з кізяка хоч олтара

*) Інд — річка в Індії, [в глибокій Азії],
Єфрат — річка в Малій Азії

У їх немає. Попросили
Таки старого Самуїла,
Щоб він, де хоче, там і взяв,
А дав би їм, старий, царя.
Ото ж премудрий прсзорливець,
Поміркувавши, взяв елей,
Та взяв од козлищ і свиней
Того Саула здоровила
І їм помазав во царя!

Саул, «не будучи дурак».
Набрав гарем собі чималий,
Та й заходився царювать.
Дивилися та дивувалися
На новобранця чабани
Та промовляли, що й вони
Таки не дурні: «Ач якого
Собі ми виблагали в Бога
Самодержавця!» А Саул
Бере і город і аул,
Бере дівча, бере ягницю,
Будує кедрові світлиці,
Престол із золота кує,
Благоволення оддає
Своїм всеподданійшим голим;
І в багрянці довгополій
Ходив по храміні, ходив.
Аж поки, лобом неширокий,
В своїм гаремі одинокий,
Саул сердега — одурів.

Незабаром зібралась рада:
«Панове, чесная громадо!
Що нам робить? Наш мудрий царь,
Самодержавець господарь,
Сердешний — одурів! Панове!
Чи нам його тепер лічить?

Чи заходиться та зробити
Царя здоровшого?» По мові,
По мудрій раді розійшлися
Смутні пастирі.

В кедровій,
В новій палаті царь не спить,
Не їсть, не п'є, не гомонить,
А мовчки долі — всемогучий,
Дере порфіру*) на онучі,
І ніби морщить постолі;
Шлете волоки, озуває
І у кедрових стін нових
Про батькове осля питає;
То візьме скипетр і заграє,
Мов на сопілці. І Саул,
Чабан Саул, свідить: співає,
Поки не втне «на караул!»
Самуїла не згадає.

Ото-ж вельможі й чабани,
Веніамінові внучата
Тельця отрокам принесли,
Щоб їм дозволено співати
У сінях царських. Заревла
Сивоборода, волохата
Рідня Саулова пузата
Та ще й гусляра привела,
Якогось чабана Давида.
— «І вийде царь Саул, і вийде» —
Чабан співає — «на війну!»

Саул прочувався — та й ну,
Як той москаль, у батька, в матір'
Свою ріденьку волохату

*) Порфіра — багрянця, сьабна одежа
царська

І вздовж і впоперек хрестить,
А гусяра того Давида
Трохи не вбив, мислячи, дядьку оп.

Яб-би він знав,

Яке то лихо в його вийде,
З того лукавого Давида,
То мов гадюка б ростоптав
І ядовитую б ростерпав —
Гадючу слину! А тепер
Плугами ралом не розорем
Прокляту ниву: проросла,
Кодючим терном. Горе, горе!
Дрібніють люди на землі,
Ростуть і висяться царі!

ЮРОДИВИЙ

Во дні фельдфебеля-царя
Капрал Гаврилович Безрукий *)
Та унтер п'яний, Долгорукий **)
Україну правили. Добра
Таки чимало натворили,
Чимало люду оголили.
Оці сатрапи ***) ундіра.
А надто стрижений Гаврилич,
З своїм ефрейтором малим,
Та жвами, на дихо дихим,
До того люд домуштрували,

*) Це київський генерал-губернатор Дмитро Гаврилович Бібіков.

**) Унтер Долгорукий — князь Долгорукий, шеф (начальник) жандармів в 1840-х роках.

***) Сатрапи — у давній Персії так звалися намістники чи самовладні генерал-губернатори.

Що сам фельдфебель дивувались
І маршировкою і всім,
І «благосклонні перебували»
Всегда к ефрейторам своїм.
А ми дивились і мовчали,
Та мовчки чухали чуби,
Німії, годлі раби,
Підніжки царські, лаке,
Капрала п'яного! Не вам,
Не вам, в мережаній ліврей,
Доношки і фарисей,
За правду пресвятую статъ
І за свободу! Розпинатъ,
А не любить ви вчилися брата!
О, роде суетний, проклятий,
Коли ти видохнеш? Коли
Ми діждемося Вашингтона *)
З новим і праведним законом?
А діждемося таки колись!

Не сотні вас, а мільйони
Полян, Дулебів і Древліян **)
Гаврилич гнув во время оно;
А вас, моїх святих Киян,
І ваших челурних Киянок
Оддав своїм прафосам п'яним
У наймички сатрап-капрал,
Вам і байдуже. А між вами,
Найшовсь таки якийсь проява,

*) Вашингтон був перший президент [голова в державі] Північних Американських Сполучених Штатів. Він добився свободи для Північної Америки, що до року 1783 була англійською землею.

) Поляне, Дулеби і Древліане — славянські племена що жили колись в Київщині, на Волині та в Чернігівщині. Тут Шевченко говорить про їхніх потомків — українців, у от-о ст ()

Якийсь дурний оригінал *)
 Що в морду затопив капрала,
 Та ще й у церкві, — і пропало,
 Як на собаці.

Так-то, так!

Найшовсь таки один козак
 Із мільйона свинопасів:
 Що царство все оголосив
 Сатрапа в морду затопив.
 А ви, юродиві, тим часом,
 Поки нездужає капрал,
 Ви огласили юродивим
 Святого лицаря! А бивий
 Фельдфебель ваш, Сарданапал **)
 Послав на каторгу святого
 А до побитого старого
 Сатрапа «навсегда» оставсь
 Препоблагосклонним.

Більш нічого

Не викроїлось, і драму ***)
 Глухими, темними рядами
 На смітник винесли. А я...
 О, зоре ясна моя!
 Ведеш мене з тюрми, з неволі,
 Як раз на смітничок Миколи
 І світиш, і гориш над ним
 Огнем невидимим, святим,

*) Оригінал — чудний чоловік, чудацький.

**) Сарданапал — такий був цар Ассирійський, нікчемний і малодушний. Не подумавши придумати повстання в своєму царстві, спалив себе на вогнищі разом з жінками і слугами.

**) Драма — так же страждання або твір, де воно описане.

**) То б-го, у Петербург,

Животворящим, а із гною
 Встають стовпом передо мною
 Його безбожний діла
 Безбожний царю, творче зла,
 Правди гонителю жестокий!
 Чого накоїв на землі!

А ти, Всевидящее око!

Чи ти дивилося з-висока,
 Як сотнями в кайданах гнали
 В Сибір невольників святих,
 Як морлували, розпинали
 І вшталі? А ти не знало?
 Чи ти дивилося на них
 І не осліпло?! Око, око!
 Не дуже бачиш ти глибоко!
 Ти спиш в киоті, а царі —
 Та цур їм, тим царям поганим!
 Нехай верзуться їм, кайдани,
 А я полину на Сибір
 Аж за Байкал *); загляну в гори,
 В вертепи темні і в нори,
 Без дна глибокі і вас
 Споборники святої волі —
 Із тьми, із смради і з неволі;
 Царям і людям на показ,
 На світ вас виведу на-далі
 Рядами довгими в кайданах...

МОЛИТВИ

I.

Царям, всесвітнім шинкарям —
 І дукачі, і таляри,
 І пута куті пошлю!

*) Байкал — велике озеро в Сибірі

Робочим головам, рукам,
На сій окраденій землі
Свою Ти силу низпошли!
Міні ж, мій Боже, на землі
Подай любов, сергешний раї,
І більш нічого не давай!

II.

Царів, кровавих шинкарів,
У пута кутіі окуй,
В склепу глибокім замуруй!

Трудяшим людям, всеблагий,
На їх окраденій землі
Свою Ти силу низпошли!

А чистих серцем—коло їх
Постав Ти ангели свої,
Шоб чистоту їх соблюли!

Міні ж, о Господи, подай
Любити правду на землі
І друга щирого пошли!

III.

Злоначинаюших сиини;
У пута кутіі не куй,
В склепи глибокі не муруй!

А доброзидущим рукам
І покажи і поможи,
Святу силу низпошли!

А чистих серцем?—Коло їх
Постав Ти ангели свої
І чистоту їх соблюди!

А всім нам в-куші на землі
Єдиномисліє подай,

І братолюбіє пошли!

IV.

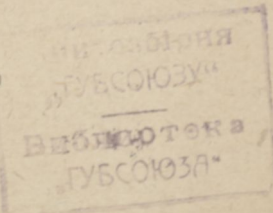
Тим неситим очам,
Земним богам, царям—
І плуги й кораблі,
І всі добра землі,
І хвалебні псалми—
Тим дрібненьким богам!

Роботящим рукам,
Роботящим умам—
Перелоги орать,
Думать, сіять, не ждять
І посіяне жать—
Роботящим рукам.

Добросердним, малим,
Тихолюбцям святим,
Творче неба й землі
Долгоденствіє ім
На сім світі,—на тім
Рай небесний пошли!

Все на світі— не нам,
Все богам тим, царям:
І плуги й кораблі,
І всі добра землі,
Моя любо, а нам—
Нам любов між людьми!

ПР
1953

393905

Видавництво №-60 „КРИЖЦЯ“

(Київ, Хрещатик, 42.)

Видання 1917 року.

- 1) Б. ГРІНЧЕНКО. Як жив Український народ 30 к.
2) Б. ГРІНЧЕНКО. Якої нам треба школи 20 к. 3) М. ДРАГОМАНІВ Віра й громадські справи 10 к. 4) Т. ШЕВЧЕНКО Сон. Ц. 15 к. 5) Т. ШЕВЧЕНКО Задовіт. Збірка віршів 15 к. 6) Пісні волі 10 к. 7) Ще не вмерла Україна. Слова Чубинського, муз. Січинського ц. 20 к. 8) М. КОЦЮБИНСЬКИЙ Ів. Франко. (реферат) ц. 25 к. 9) Якого ладу нам треба ц. 20 к. 10) О. Назарук Суспільні кляси ц. 20 к.

Незабаром вийдуть: 1) С. Єфремов. Як визволитися з бідності робочим людям. 2) М. Загорня Про державний лад у всяких народів 3) Хто народив ворог 4) Дікштайн. Хто з чого живе. 5) Б. ГРІНЧЕНКО. Граматка [Азбука] 6) Б. М. Грінченки Рідне слово [Перша книга для читання після Граматки] 7) О. Олезь. На горах зелених. 8. І ФРАНКО Панські жарти

Повний „Ковчарь“ Т Шевченка у 2-х частинах. Зараз прймаються замовлення на партії не менш як у 300 прим.

Увага для покупців: 1) Треба наперед прислати не менш половини грошей на задаток 2) Пересилка на кошт покупця 3) При більших замовленнях знижка

Незабаром розпочнеться друком видання всі

М. КОЦЮБИНСЬКОГО

КНИГАРНЯ

Ціна 15 коп.

Українська Книжарня
Київ, Хрещатик, 42